

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

висновок про позитивну динаміку в перцептивному, інтелектуальному та мовленнєвому розвитку учнів 2-3 класів з тяжкими порушеннями мовлення, а також про позитивні зрушення в розвитку математичних уявлень, що сприяє профілактиці дискалькулії і свідчить про ефективність проведеної корекційно-педагогічної роботи.

Список використаних джерел:

1. Бабич Н. М., Ковтун М. О. Попередження дискалькулії у дітей першого класу з тяжкими порушеннями мовлення. Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (18-19 грудня 2020, Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. Ч. 1. С. 52-55.
2. Баряева Л. Б. Дискалькулія у дітей: профілактика та корекція порушень у оволодінні лічильної діяльністю. Київ: Слово, 2013. 188 с.
3. Дискалькулія. SLOVAR. Збірник словників, енциклопедій та довідників (англ.). Архів оригіналу за 13 червня 2017. Прочитовано 26 травня 2017. URL: <https://web.archive.org/web/20170613223623/http://slovar.pp.ua/64649-diskalkulya.html> (дата звернення: 21.02.2023).
4. Марков О. Корекція дискалькулії: що робити, якщо дитина не вміє рахувати. URL: <https://www.kozaky.org.ua/korekciya-diskalkulii-shho-robityi-yakshho-ditina-ne-vmiye-rahuvati/> (дата звернення: 10.03.2023).

Лещій Н. П., Брехунцова Ю. О.

ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТИВНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗАСОБАМИ ЛЕГО-КОНСТРУЮВАННЯ

Постановка проблеми. Технологічний прогрес, глобалізація освіти та активне впровадження інновацій спрямовані на підвищення ефективності навчання, виховання та корекції дітей дошкільного та шкільного віку, які мають порушення інтелектуального розвитку. З метою забезпечення необхідного рівня розвитку дітей з порушенням інтелектуального розвитку сучасна загальна та спеціальна (корекційна) педагогіка постійно вдосконалює методи та навчальні засоби; підвищує ефективність освіти, виховання та корекційного впливу; реалізує умови підвищення інтелектуального та творчого потенціалу дітей, а також сприяє їхньому творчому розвитку. З цією метою широко використовуються засоби конструкторсько-ігрової діяльності, зокрема конструктори LEGO. Перспективність застосування леготехнологій зумовлюється її високими освітніми можливостями, які пред'являються до зазначених засобів на сучасному етапі: багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових та навчальних зонах. Аналіз досліджень (Е. Алієва, І. Бгажнокова, С. Безпала, М. Безпала, О. Гаврилов, Н. Голота, М. Губко, Т. Пеккер, М., О. Терещенко та ін.) показує, що вивчені лише деякі вектори застосування LEGO для

дошкільників, що мають порушення інтелектуального розвитку.

Мета статті: проаналізувати процес формування конструктивно-ігрової діяльності у дітей 5-6 років з порушеннями інтелектуального розвитку засобами леґо-конструювання, з метою підвищення ефективності процесу підготовки дітей до навчання в школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методи та прийоми навчання дітей з відхиленнями у розвитку розробляються спеціальною педагогікою протягом багатьох років, спираючись на провідні положення про те, що динаміка розвитку дітей з проблемами навчання підпорядковується загальним законам психічного розвитку дитини (Л. Виготський, І. Бгажнокова, Л. Прядко, В. Синьов, В. Тарасун, О. Федосеева та ін.).

Враховуючи, що основними видами в дошкільному та молодшому шкільному віці є ігрова та конструктивна діяльність, у загальній та спеціальній – освіті велика увага приділяється розробці та впровадженню тих педагогічних технологій, які мають яскраво виражений моделюючий характер. Це важливо для надання корекційно-розвивального впливу на дитину в процесі формування мовлення, перцептивних та інтелектуальних дій, підвищення мотивації до навчання, що сприяє створенню необхідних передумов до підвищення рівня її загального розвитку, вміння керувати своєю поведінкою, таким чином, відбувається забезпечення якостей, необхідних для навчання у школі (Н. Алієва, І. Бгажнокова, Л. Прядко, В. Синьов, В. Тарасун та ін.).

Щоб гра та конструктивна діяльність були спрямовані на вирішення дидактичних, розвиваючих та соціалізуючих функцій в дітей з інтелектуальними порушеннями та мовленнєвою патологією, необхідно їх спеціальне формування при створенні спеціальних організаційно-методичних умов [6, с. 46].

Здебільшого застосовуються різноманітні ігрові та конструктивні технології, у тому числі й інноваційні, одним з них є навчальний конструктор LEGO DACTA, що випускається освітньою датською корпорацією GROUP LEGO DACTA. Він широко впроваджується у освітній процес зарубіжних та вітчизняних освітніх та спеціальних (корекційних) установ [1], [2], [3], [5], [8].

У дошкільному та часто у початковому шкільному періоді провідним видом діяльності у дітей є гра, на основі якої формуються продуктивні види діяльності, зокрема конструювання, що сприяють становленню пізнавальних процесів, загальному, мовленнєвому, емоційному, творчому розвитку, самостійності та довірливості процесів. За допомогою цих діяльностей формується навчальна діяльність, завдяки розширенню сфери інтересів дітей, розвитку психічних процесів, особистісних якостей та підвищенню мотивації, яка сприяє виникненню потреби в знаннях [9, с. 490].

Гра і конструктивна діяльність є провідними в дошкільний період. Вони відносяться до символічно-моделюючого типу. У грі операційно-технічна сторона мінімальна, скорочені операції, умовні предмети. Продуктивна діяльність дітей у грі та конструюванні позитивно впливає на їх

психофізичний розвиток, особливо на сенсорне сприйняття, розвиває увагу, пам'ять, уяву, мислення, вміння підкоряти свої дії загальноприйнятими нормам, сприяє розвитку загальної і дрібної моторики рук. При правильній організації ігрової діяльності, особливо спільна, позитивно впливає на розвиток мовлення в дітей та становлення емоційно-вольової сфери [7, с. 62].

Ігрова діяльність виконує ряд функцій: розвиваючу, дидактичну, корекційну, діагностичну [2, с. 52].

Аналіз матеріалів констатувального етапу експерименту дозволив виявити загальні та спеціальні особливості конструктивно-ігрової діяльності з конструктором LEGO у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.

У процесі спонтанних колективних та індивідуальних ігор, при сприйнятті елементів конструктора LEGO виявлено: слабе включення дітей у діяльність, низький інтерес та мала тривалість діяльності, низьке виконання колективних конструктивно-ігрових дій, невміння маніпулювати деталями, диференціювати їх за характерологічними ознаками, позначати свої дії мовленням, відсутність діалогу і монологу.

Ці труднощі значною мірою визначаються різним рівнем недорозвинення або несформованості ігрової, конструктивної та мовленнєвої діяльності, що виявилось у недостатньому вмінні приймати, зосереджуватися та орієнтуватися в завданні, планувати та контролювати його виконання, проявляти ініціативу, створювати образи та моделі подальшої діяльності, здійснювати ігрові дії з деталями конструктора. Рівень цих проявів відрізнявся у кожної дитини, проте у всіх дітей учасників експерименту були сформовані початкові вміння та навички, що зумовлює необхідність подальшого формування конструктивно-ігрової діяльності.

Встановлено, що діти з порушеннями інтелектуального розвитку виявили низький інтерес до запропонованих завдань у плані виконання колективних та індивідуальних конструктивно-ігрових дій, у них виникали труднощі мовного оформлення висловлювання, отримання продуктивного результату, відповідно до завдання.

Специфічні особливості дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у процесі конструктивно-ігрових дій при виконанні завдань з елементами конструктора LEGO виявились у: 1) неадекватних емоційно-поведінкових реакціях, відсутності інтересу до спілкування та взаємодії, у тому числі і до мовленнєвого; 2) необхідності надання постійної допомоги з боку дорослого; 3) недостатній точності виконання дитими конструкторських дій; 4) відсутності колективно-ігрових дій, які проявились у невмінні та небажанні взаємодіяти одне з одним; 5) наявності абсурдних ситуацій у грі та в побудованих спорудах; 6) слабкому сприйнятті допомоги; 7) грубих порушеннях сенсомоторної сфери.

На основі даних констатувального етапу експерименту ми розробили методику формування конструктивно-ігрової діяльності з LEGO, що складається з трьох етапів: ознайомлювального, пропедевтичного і

корекційно-розвивального. На ознайомлювальному та пропедевтичному етапах нами було запроваджено систему спеціально розроблених ігрових занять з навчання гри в LEGO, спрямовану на формування у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку первинних умінь виконання дій з конструктором LEGO. Корекційно-розвивальний етап передбачав використання конструктора на заняттях, уроках та у вільний час в різних видах діяльності.

Система навчання гри з конструктором LEGO була спрямована на створення ситуації та умов для ефективного розвитку дітей. У процесі навчання розкривалися різні можливості та властивості вже знайомих дітям елементів, послідовно здійснювався принцип від простого до складного виконання завдань за умови дотримання певної свободи дії дитини.

Результати формувального етапу експерименту свідчать, що після проведення навчання позитивна динаміка відзначена у всіх дітей порівняно з даними констатувального етапу експерименту. Покращилися дії щодо оволодіння конструктивно-ігровими навичками у дітей, що сприяло підвищенню їхньої готовності до навчання в школі в плані розвитку пізнавальної, емоційно-вольової, мовної та сенсомоторної сфери.

Діти з порушеннями інтелектуального розвитку певною мірою навчилися регулювати емоційно-поведінкові реакції, набули мінімальних навичок колективної взаємодії та діалогічного мовлення на рівні однослівних відповідей на запитання, покращилися сенсомоторні процеси. Це стало можливим завдяки інтенсивній навчально-корекційній роботі на всіх трьох етапах навчання, а особливо в процесі корекційно-розвивального, спрямованого на виправлення наявних у дітей специфічних відхилень у розвитку.

Висновки. Порівняльні результати проведеного дослідження, на основі виявлених мовленнєвих, пізнавальних, сенсомоторних та емоційно-вольових особливостей та можливостей кожної дитини з порушеннями інтелектуального розвитку довели дидактичну ефективність використання LEGO DACTA у вирішенні завдань загального та спеціального (корекційно-розвивального) навчання. Це дозволяє говорити про даний засіб, як ефективну технологію та доцільність її використання в діагностичних і навчальних цілях з метою підготовки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку до навчання в школі.

Список використаних джерел:

1. Алієва Е. LEGO – конструювання на розвивальних заняттях. *Психолог дошкільця*. 2014. №9. С.25-26.
2. Беспала С., Беспала М., Губко М. Розвиток конструкційних здібностей дітей за допомогою конструкторів LEGO Education. *Вихователь-методист дошкільчого закладу*. 2013. №8. С. 51–56.
3. Лапін А. В. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Корекція розвитку. LEGO – конструювання». Київ: Слово, 2018. 42 с.
4. Прядко Л. О. Дидактичні основи навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку: метод. посібн. Суми : РВВ СОІППО, 2015. 114 с.

5. Рома О. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Київ: the LEGO Foundation, 2018. 32 с.
6. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 224 с.
7. Тарасун В. В. Морфологічна готовність до шкільного навчання дітей з особливостями в розвитку: діагностика і формування: монографія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 294 с.
8. Товолжанська Н.А. Використання LEGO-конструювання у логопедичній роботі з дітьми що мають особливі освітні потреби. Всеукраїнська науково-практична конференція «Особливості корекційно-ігрової діяльності у роботі вихователя закладу дошкільної освіти». Рівне, 2021. URL: <https://genezum.org/library/vykorystannya-lego-konstruyuvannya-u-logopedychniy-roboti-z-ditmy-shcho-mayut-osoblyvi-osvitni-potreby> (дата звернення 10.084.2023).
9. Федосєєва О. А. Особливості ігрової діяльності дітей з інтелектуальною недостатністю. *Соціальна психологія*. 2012. №11. С. 489-491.

Лещій Н. П., Вершак О. В.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК РОЗУМІННЯ ТЕКСТУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Постановка проблеми. Актуальність дослідження визначається тим, що одним із найважливіших завдань методики розвитку мовлення є навчання сприйняття, розуміння та відтворення мовленнєвого повідомлення. Від вміння правильно сприймати та інтерпретувати отриману інформацію значною мірою залежить успішність учнів. Розуміння пояснень учителя та матеріалів шкільних підручників визначає якість засвоєння знань з усіх шкільних предметів. Для цього учень потребує достатнього оволодіння вмінням розуміти й відтворювати усний і письмовий тексти. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях відзначається, що навички та вміння сприймати мовлення в процесі свого спонтанного розвитку не досягають рівня, необхідного для повноцінного навчання дітей у школі. Встановлено, що навіть у дітей шкільного віку, з нормо-типовим розвитком, з різних причин сприйняття і розуміння мовлення ніколи не досягає 100%, а іноді знаходиться на рівні 50% і нижче. Відтак, для дітей з тяжкими порушеннями мовлення проблема розуміння тексту є особливо актуальною.

Нерозвиненість процесів розуміння зв'язного мовлення в дітей із тяжкими порушеннями мовлення негативно позначається на розвитку всієї мовленнєво-мисленнєвої діяльності учнів, ускладнює засвоєння шкільних знань, це вимагає створення спеціальних умов, застосування спеціальних методик і засобів формування. Процес розуміння тексту має особливе значення в усьому процесі навчання і виховання учнів початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення.

Мета статті: проаналізувати специфіку розуміння тексту та визначити шляхи формування навчальних умінь для забезпечення розуміння тексту та його подальшого відтворення учнями початкових класів з тяжкими порушеннями